

Poznámka. Vysvětlujeme hlavně místa a slova, jež ne-nalezne čtenář v naučných slovnících. V údajích první čís-lice znamená stránku, druhá řádku. Při počítání řádek za-čínáme prvou řádkou vlastního textu, tedy nikoli nadpisem „podobizny“. Jména divadelních her, úloh v nich a herců nalezne čtenář v rejstříku svazků spisů Jana Nerudy, po-jmenovaných *Divadlo*.

9, 3 „*Malá*“ bylo rodné jméno Otilie Sklenářové; s „*Pan-nou*“ — v úloze Panny Orleánské Friedricha Schillera.

10, 1 *Bazaine* — François Achille B., francouzský mar-šálek, kořistník z výpravy do Mexika, kapitulant z války prusko-francouzské a monarchista, odsouzený r. 1873 k smrti, ale omilostněný a r. 1874 uprchlý z vězení. Zemřel v Madridě r. 1888.

10, 12 *Helenu* — Ostrov sv. Heleny; *Markétu* — Sainte Margueritte — ostrov blíž Cannes, kde bylo vězení.

13 *Paní Náprstková* — Anna, matka Vojtěcha a Ferdi-nanda Fingerhutů-Náprstků, kterou nazývala pražská chu-dina „panímaminkou“.

13, 1 *potomci Aronovi* — Aron, velekněz židovský, v je-ho rodině dědičně byl úřad velekněžský.

14 *Belcredi* — Engelbert.

14, 3 *Alfons Šťastný*... vášnivý agrární demokrat, od-půrce šlechty a náboženství.

15, 29 *Likánům* — obyvatelům Charvátska na březích ře-ky Liky v někdejší tak zv. Vojenské hranici charvátské, kte-ří tvořili v obranném rakouském systému proti Turkům „pluk Likánský“.

15, 29 *leckdes* — v Rakousku.

16, 1 *v noci s postele* — Neruda myslí na případ K. Havlíčka Borovského.

16, 5 „*Slovan všude bratry má*“ — refrén písně J. V. Picky-Al. Jelena („Já jsem Slovan s duší tělem...“).

17, 12 *Spohr*, Ludwig, německý skladatel (1784—1859).

17, 17 „*Cantores amant humores*“ — doslovně: Kantoři (zpěváci) milují tekutiny, ale Jan Neruda myslí: Pěvci mi-lují Humory.

18, 2 *místo všelikých Tomášů* — místo nevěřících v budoucnost národa.

19, 2 *zítra kobylu páně Steffkovu* — velitele pražských ostrostřelců, Němce, oblíbené směšné figury Humoristických listů.

19, 14 *fidibus* — smotek nebo proužek papíru k zapalování dýmek v kuřáckých společnostech.

19, 22 *Hádejte se* — tehdejší spory staročeků s mladočechy, v témž čísle Humoristických listů ilustrace „Národ sobě“ — jen že co?, kde zástupce staročeků Ant. O. Zeithammer je „na štíru“ se zástupcem mladočeků Karlem Sladkovským.

22, 20 *bulce* — oblíbené obrozenské hře v karty, u nás proslavené V. Kl. Klicperou, jenž napsal její pravidla.

23, 13 *pro našeho nynějšího redaktora* — M. J. Baláka.

24, 14 *za nynější „roztrhané“ doby* — boje staročeků s mladočechy.

24, 27 *anathema sit* — budiž proklet (církevní proklínací formule).

24, 27 *„dienstfreundlichst“* — s největší blahovůlí.

25, 1 *„Fotr, oni mně...“* — Filip Makedonský byl otec Alexandra Velikého Makedonského.

25, 6 *„Was er webt, dass weiss kein Weber“* — Co on tká, neví žádný tkadlec.

26, 1, 3 *„Bývali Pražané... Tak je znal svět“* — podle písně Bývali Čechové, statní jonáci...

26, 6 *Trebizondy* — opereta J. Offenbacha Princezna z Trebizundu.

26, 7 *„kaučukoví umělci“* — akrobati.

27, 10 *s hor, kdež dle básníka ložíruje prý svoboda*, — Schiller, Panna Orleánská: „auf den Bergen ist Freiheit“.

27, 21 *Kdo sčítá ty zástupy, vyjmenuje jmena* — citát ze Schillerovy básně „Jeřábi Ibykovi“.

27, 25 *Na Arbesa* — Arbes byl od 24. září 1873 jako politický vězeň žalářován v České Lípě, kdež si pobyl až do 15. října 1874.

27, 27 *in effigie* — v obraze.

28, 1 *pan Pölitz* — Heinrich Ludwig P., německý historik (1772—1838).

28, 2 *před slavným panem Konstantinem* — Karlem Adolfem Konstantinem Höflerem, rovněž německým historikem (1811—1897), v l. 1851—1881 profesorem na pražské universitě, Čechům krajně nepřátelským, odpůrcem Fr. Palackého.

28, 4 *„Freue dich, deutscher Jüngling...“* — Raduj se, německý jinochu, i Hus byl Němec!

29, 1 „*Od končin země...*“ — v Smutném hlasu zaplašeného hněvem božím pastýře k rozplašenému, hynoucímu stádu (1660).

29, 14 *veniant pueri...* — ať přijdou hoši a ať se učí moudrými býti.

30, 10 *lokální zpěvačka* — v t. zv. lokálních fraškách, jejichž děj se odehrává v Praze.

30, 15 *Dcera pluku* — opera Gaetana Donizettiho, italského skladatele.

30, 17 *krom pana Ferdinanda Náprstka*, bratra Vojtěchova; Ferdinand byl divadelní entusiast.

32 *Václav Hanka* — Jan Neruda si V. Hanky vážil po celý život, hlavně proto, že našel Rukopis Královédvorský, jenž měl tak mocný vliv na tvůrčí umění české v XIX. století; Jan Neruda nechtěl doznat, že by šlo o rukopisný padělek a podvod.

34, 12 *s mudrcem Davidem* — Kuhem, německým publicistou pražským, spor o pravost RKZ v Tagesbote aus Böhmen.

37, 1 *Národ nesporný...* boje staročechů s mladočechy.

41, 1 *Náš první obraz* — po tříleté přestávce, od 10. října 1874 do 15. prosince 1877.

41, 12 *Lawrence, Thomas* — anglický portrétista (1769 až 1850).

41, 30 *evangelista* — *blahověst*, evangelium znamená řecky šťastné poselství, blahá zvěst.

45, 9 *Ladislav Čelakovský* — rozuměj: František Ladislav Čelakovský.

45, 27 *Dům umělců*, někdejší Rudolfinum, nyní opět Dům umělců, který byl vystavěn na prostoře, kde bývalo pražské Rejdiště.

46, 15 *slavnosti základní* — slavnosti položení základního kamene 16. května 1868.

46, 16 *přes dobu zlého rozkolu* — boje mladočechů (Sladkovský) se staročechy (Rieger) o Národní divadlo.

49, 8 *dolce far niente* — italsky: sladká zahálka.

50, 11 *bohatý ústav* — Průmyslové museum.

51, 2 „*neomylnosti*“ — papežské, Jan Neruda psal proti ní.

51, 18 „*Unita Italia*“ — Sjednocená Itálie.

52, 5 „*re galantuomo*“ — král roztomilý.

53, 12 *Rusům při jeho muzice* — ruské vojenské expedici na pomoc balkánským Slovanům proti Turkům.

54, 1 *říznost jeho zvuku* — dostali při něm „nařezáno“ od Rusů.

60, 24 *Sirach* — Jesus Sirach, autor jedné části bible.

62, 1 *Homo Leo, nikoli Felis Leo* — Člověk Lev, nikoli

Kočka Lev; *Linné*, Karl, švédský přírodovědec, tvůrce soustavy přírodopisné, v níž každého živočicha a každou rostlinu označil dvojím jménem, rodovým a druhovým.

62, 14 *Lvice jeho* — paní Marie Lvová.

62, 17 „*leo dulce rugiens*“ — lev sladce řvoucí.

63, 10 *liónem* — lvem, lión byl tehdy obvyklý termín pro šviháky, lvy Příkopů, lvy salonů.

64, 2 *invasi* — Adolf Heyduk básnickou sbírkou *Cimbál a husle*, z níž jsou další citáty.

65, 19 *v Lumíru báseň „Srubněte ji!“* — 30. III. 1877, na str. 129.

65, 25 „*dvé krásných očí*“ — název veselohry Františka Zákrejse; zde jsou myšleny oči Emilky Reinerové z Písku, pozdější paní Heydukové.

65, 26 *entomologická sbírka* — sbírka hmyzu.

65, 28 *Dolfi* — tak nazýval Jan Neruda svého důvěrného přítele Heyduka od mládí.

66, 15 *postillonem Gorčakovým* — Alexandra Michailoviče G., carského diplomata, který na berlínském kongresu r. 1878 přispěl k osvobození balkánských Slovanů, kromě Bosny a Hercegoviny.

66, 16 *v Hálkově vesnické pohádce* — báseň *Postilion v Hálkových Pohádkách z naší vesnice* (knížně 1874).

66, 28 *mit einem blanken Heller in der Tasche* — s pouhým halířem v kapse.

66, 29 *N. fr. Pr.* — *Neue freie Presse*, vídeňský deník.

68, 1 *Primadonna artis utriusque* — primadona obojího umění.

68, 15 *Opernsängerin* — operní pěvkyně.

69, 7 „*Otylka*“ — Otilie Sklenářová-Malá.

72, 6 *tak málo životopisu* — Janu Nerudovi se tak zdálo zblízka, dnes víme (Miloslav Novotný. *Nižegorodský dragón Bohumil Havlasa*, Praha 1941), jak byl jeho krátký život přeplněn událostmi, krisemi, prací, skutky, dobrodružností i vojenským hrdinstvím.

72, 16–17 *Balcárek, Aleš* — *Adamec, František* — *Prokop, František*, tři nadějní záhy zemřelí spisovatelé; Prokopovi, svému příteli, napsal Jan Neruda nekrolog r. 1863 do *Rodinné kroniky*.

75, 30 *Davaladžiri* — tak Neruda přepisuje název himalajského masivu *Dhavalaguiry*.

76, 3 *Orion* — postava z řeckého bájesloví; byv oslepen, Orion získal opět zrak v paprscích *Héliových*, v paprscích slunce.

79, 5 *karýrovanější* — kostkovanější, krejčí nosili tehdy s oblibou šaty z látek hrubě kostkovaných.

79, 7 *Strizzi, že nemůže být šajtlovanější* — fešák, že nemůže mít účes nápadnější.

79, 28 *v Muncifaji* — Smečno u Slaného, pův. latinský název Mons fagi, Hora buková.

80, 11 *Schema* (Shewa, angl. Jew) — žid, citát z proslulého Börnova pojednání o Cumberlandově hře „Žid“ (Börne, Dramaturgische Blätter v jeho sebraných spisech, IV., 1868, str. 74).

81, 1 *Summum jus...* překlad: Nejvyšší právo, nejvyšší křivda. — Není pak zákon nic jiného než řádný a z vůle bohů vzešlý zákon, prikazující věci čestné, zakazující opak. — Dobrý člověk kdo je? Kdo zachovává rady otcovské, zákony, právo.

81, 20 *o českých právech* — myslí se tu t. zv. historické právo české, jež bylo v českém státoprávním boji uplatňováno proti rakouské vládě.

83, 2 *Bohuslav Kroupa* (1840—1912). český malíř a kreslíř, generace Jana Nerudy s ním spolupracovala v svých ilustrovaných časopisech.

83, 15 *do Kravína* — dvorec v místech, kde se dnes protíná Budečská ulice a Korunní třída na Král. Vinohradech, místo tenkrát pro pražskou hospodyňku již velmi vzdálené.

83, 27 *jako šinákl* — jako úzká, zašpičatěná loďka.

84, 15 *jux* — Nerudovo oblíbené slovo — švanda.

87, 20 *Od Sekvany* — od Seiny, t. j. z Paříže.

87, 22 „*Le roi est mort, vive — le Dauphin!*“ — Král je mrtev, ať žije — následník! Toto okřídlené úsloví zní původně: Král je mrtev, ať žije král!

88, 5 *útrapy dvou národů* — Čechů a Černohorců.

89, 5 *jako bychom stáli nad hrobem...* — Berlínský kongres, který v červnu a červenci 1878 za vedení Bismarckova uspořádal poměry na slovanském Balkánu proti zájmům Ruska a Slovanů.

93, 7 *I já jsem se zrodil...* úvodní verše Rubešovy deklamovánky Básník; čtvrtý verš (Spisy F. J. Rubeše, I. 1861, str. 17): *slibovaly hory zlaté* si Jan Neruda doplnil: *slibovaly hory doly zlaté*.

94 *Jan Nepomucký Krouský* (nar. se 1814 v Katusicích — zemřel tamže 1876), zemědělský odborník, vlastenec, pořadatel táborů lidu, důvěrný přítel českých spisovatelů (jeho obsáhlá korespondence: Dopisování J. Krouského, Praha 1932).

94, 6 *pomník jen jeden* — studenta na dvoře Klementina.

96, 9 *z odpoledních her nedělních* — zprvu se smělo česky hrát v pražském Stavovském divadle jen v neděli odpoledne.

98, 2 *historik Beda Dudík* dosáhl toho, že Švédové vrátili r. 1878 do brněnského archivu 21 rukopisů, které na Moravě ukořistili v třicetileté válce; latinské jméno Beda Neruda počesťuje.

100, 9 *jako Scipio hudbu sfér* — podle římského filozofa M. T. Cicerona („De republica“, oddíl „Scipionův sen“) se promění spravedlivý člověk po smrti ve hvězdu a naslouchá harmonii sfér.

102, 1 „*Cavourem srbským*“ — má pro Srbsko takový význam jako pro Itálii její sjednotitel diplomat Camillo Benso Cavour.

103, 5 *mír svatoštěpánský* — jímž se skončila r. 1878 rusko-turecká válka na Balkáně, v níž Rusové osvobodili část Slovanů balkánských.

106, 13 *v „Diblíku“* — hře napsané Charlottou Birch-Pfeifferovou a přeložené J. V. Fričem za spolupráce Boženy Němcové.

107, 18 *rantlovaný koflíček* — s barevnou obrubou.

107, 20 *až na „soc“* — až na poslední doušek.

108, 23 *Janus* — římský bůh s dvěma obličejí, s jedním hledícím dozadu, do minulosti, s druhým dopředu, do budoucnosti.

114 — *Dr. Ant. Stecker* (1855—1888), český cestovatel po Africe (Kongo, Egypt, Habeš).

115, 9 *mouřenina, který vykonav... svůj úkol, může jít* — zobecněný citát ze Schillerova dramatu *Die Verschwörung des Fiesco von Genua* (Spiknutí Fiesca z Janova).

115, 18 *lunty* — stočené hadry, jimiž se zapalovaly primitivní střelné zbraně, doutnáky, v přeneseném smyslu zde: vychrtlí lidé.

121, 17 *překlad: Buď zdráv tedy, roku nastupující, běž si dráhou tobě vykázanou stejně špatně jako tvůj mizerný předchůdce, muč si dále národy přízní tvou neobdařené, buď — možná-li — horší roku právě zaniklého.*

125, 25 *Quot morbi...* Kolik nemocí, tolik lékařů; kolik partesů, tolik umění.

126, 5 *praxis aurea* — zlatá praxe.

126, 14 *Prosit* — Na zdraví!

126, 17 *et in majorem Aesculapii gloriam* — a k větší slávě Aeskulapově.

128, 31 *Ja — den wenn wir haben könnten!* — Ano, toho kdybychom měli!

134, 19 *s právě vysvěceným praporem...* — viz feuilleton Jana Nerudy z Hlasu 3. června 1862; slavnost byla 1. června, budova Apolla, kde měli tenkrát Sokolové tělocvičnu, byla v Praze II, Ječná ulice č. 27 n.

136, 2 „*Malý vévoda*“, opereta Ch. Lecocqa na slova Meilhacova a Halévyova.

136, 15 *Goethenů* — Nerudovo skloňování jména Goethe.

138, 30 *první „Máj“* — první ročník almanachu *Máj* z r. 1858.

142, 13 *kdysi v severní Italii* — Jan Neruda tam byl r. 1868 a 1869 (viz *Obrazy z ciziny*).

143, 2, 22 — rozpomínky Jana Nerudy z pobytu v Paříži r. 1863 (viz *Menší cesty*).

143, 3 *Galerie...* Galerie portrétů slavných osobností.

147, 11 *De vivis nil nisi bene* — O živých jen dobré.

147, 28 *Šiking* — čínská kniha písní, sebraná Konfuciem.

148, 15 „*O dvou Petrovských*“ — feuilleton ze 4. června r. 1874, Janem Nerudou zahrnutý do knihy *Žerty, hravé i dravé* (1877).

153, 1 *některého z českých Janů* — je to v den Jana Nepomuckého, „patrona“ Nerudova.

154, 12 „*Roscius Trepidans*“ — chvějící se Roscius, Quintus Roscius Gallus, římský herec z I. stol. před Kristem, původem otrok.

155, 2 *freimaurerskou lóži* — zednářskou lóži; v pozůstalosti Jana Nerudy se zachovalo pozvání na toto zednářské zasedání, adresované Josefu V. Fričovi. Jan Neruda psal obšírně o tomto svém pařížském dobrodružství v *Květech svých a Hálkových* (I. 1865—1866, str. 515): *Návštěva u svobodných zedníků*. Článek podepsal šifrou J. N.

156, 11 *Histoire de l'Autriche-Hongrie* — *Dějiny Rakousko-Uherska*.

157, 13 *michelangeleskní* — jakou měl nejslavnější sochař a malíř italské renesance Michelangelo Buonarrotti.

157, 18 *Matějko* — tak Jan Neruda přepisuje jméno polského malíře Jana Matejka, snad i s vědomím, že Matejko pocházel po otci z krve české.

160, 24 *první ceny veseloherní* — zprávu o výsledku soutěže na veselohru, vypsané Ferd. Náprstkem 29. června 1878, otiskuje na př. *Světazor* z 13. června 1879 (str. 287); J. J. Stankovský dostal první cenu 100 zlatých za veselohru „*Malý král*“.

164, 5 *Učinit konec* — bojům o pravost rukopisů Královédvorského a Zelenohorského.

165, 11 *item* — latinsky: rovněž.

166, 4 *Leander plaval* — přes Hellespont (Dardanely) z Asie do Evropy za svou milenkou Hero, kněžkou bohyně Artemidy.

171, 19 *tour-retourkartu* — jízdní lístek tam a zpět.

174, 25 *předseda a místopředseda* — Fr. Lad. Rieger a Karel Sladkovský.

186, 24 *Matěj Šamberk* — divadelním a literárním jménem Ferdinand František Šamberk.

187, 1 *autograf Jablonského* — na 1. str. 20. čísla Lumíru z 20. července 1879: „Pozdrav do Vlasti“.

187, 14 *Nestor* — nejstarší, jako byl Nestor nejstarší mezi vůdci Řeků obléhajících Tróju.

188, 9 *slíbil ... paměti své* — Boleslav Jablonský své paměti nenapsal.

193, 1 *adresní debata* — debata o adrese, vypracované Fr. L. Riegrem, kterou česká buržoasie nabízela Rakousku aktivní spolupráci za politické ústupky.

193, 8 *co člena pravice* — oposice slovanská v rakouském říšském sněmu ve Vídni.

195, 14 „*memento mori*“ (lat.) — pomni, že zemřeš.

195, 26 *svůj Králové Hradec* — svou úplnou porážku, takovou, jakou u Hradce Králové utrpělo r. 1866 Rakousko od Pruska.

197, 21 „*U nás jest ...* — Jan Neruda byl v Uhřích jako politický zpravodaj Národních listů r. 1869 (viz Obrazy z ciziny).

198, 17 *povahu Janusovu* — viz pozn. ke str. 108.

200, 1 *Nepotřeboval několik desíletí, by sobě získal uznání* — Jan Neruda paroduje tu, co o něm napsal J. Arbes ve Světozoru 18. října 1878 (str. 525): „... u Nerudy trvalo to takměř čtvrt století, než došel uznání...“.

200, 2 *Napsal povídku svou první* — „Svatý Xaverius“, kterou otiskl Lumír za redakce Jana Nerudy r. 1873 a jíž Jan Neruda dal slavné žánrové označení romanetto.

200, 9 *heterogenní* — různorodý.

201, 14 *Arbesovy „povahopisné výminky“* — J. Arbes má takové studie, jež shrnul do svazku „Záhadné povahy“.

203, 9 *umějí i numera tahat* — viz, co o tom píše Jan Neruda v Týdnu v tichém domě (Povídky malostranské).

203, 10 *trilobité* — zkamenělí pravěcí korýši, jejichž tělo je rozděleno podélně na tři díly, laloky.

207, 14 *dvě Heydukovy písně* — v témže čísle a na téže stránce Humoristických listů, první „Miloslavu Hurbanovi“, druhá „Svetozaru Hurbanovi“.

209, 7 *na ten výbor starý* — Jan Neruda v něm byl v letech 1865—1867 jednatelem; jsou dochovány protokoly schůzí z těch let, zapsané rukou Nerudovou.

210, 29 *složil „Besedu“* — spolu s Janem Nerudou, slavným tanečníkem z let 50. a 60., a vydal ji r. 1863 tiskem. Neruda na to vzpomíná v Národních listech 11. listopadu 1888.

217, 22 *jako druhdy Prokop* — jako Prokop Holý, který protáhl vítězně Německem a učinil jeho velikou část husitům poplatnou.

218, 11 *Každý člověk štěstí svého kovářem* — latinské a německé přísloví.

218, 19 *nebylo tu muže nad kováře* — Jan Neruda zde myslí na „Kovářskou“ Fr. L. Riegra, k níž složil nápěv Ludvík Procházka a jež se začíná: Není muže nad kováře...

220, 24 *Sedláci, jonáci...* Fr. Sušil, Moravské národní písně. III. vyd., 1941, píseň č. 1421.

221, 5 *Kdosi na mne volá* — tamže, píseň č. 1587.

221, 17 *pro Hanu* — pro Hanou, pro Hanáky.

221, 22 *heslo své nad základním kamenem* — Fr. Skopalík v kroji hanáckém řekl jménem obcí moravských: „My jsme a budeme svoji. Svorně kupředu k šťastné budoucnosti!“

223, 8 *veškeré bohaté sbírky Schöblovy* — působil jako praktický lékař v Poličanech u Hořic.

224 *Josef Förster* — otec nár. umělce J. B. Foerster.

227, 2 *stařickým úlohám* — stařický je odvozeno od slova *stařík*.

227, 8 *Brava* — italsky: Znamenitá.

229, 28 *o Akademii českých žurnalistů* — Jan Neruda byl předsedou Spolku českých žurnalistů a ti za jeho vedení pořádali každoročně o Janu Nepomuckém, Nerudovu patronu křestním, valnou hromadu, spojenou s akademií; Jan Neruda se vždy staral úzkostlivě o umělecký program této slavnosti.

234, 8 *„Národ sobě“* — památník vydaný ve prospěch Národního divadla v květnu 1880; zde je mezi hudebními autografy reprodukován také hudební rukopis Karla Bendla.

235, 13 *„Národ sobě“* po prvé je seřadil — v tomto sborníku jsou naši výtvarníci zastoupeni autogramy i reprodukcemi kreseb.

236, 9 *v Studničkově... výstavě národních krojů* — Alois Studnička oznámil již v březnu 1880 (na př. v Světozoru, str. 132), že tuto výstavu uspořádá v květnu.

236, 18 *Bude nám... zachována...* u Prokopa Tomana (Slovník výt. umělců, II. 62) se jmenuje tento obraz „Dívčí boj v Čechách“; o tom, je-li obraz v Československu, nevíme, v majetku Národní galerie není.

237, 1 *Kolár starší* — Josef Jiří Kolár.

237, 22 *z dob svého útlého mládí* — Jan Neruda byl na gymnasiu spolužákem syna Strakatého, Jana, příštího právníka a politika.

238, 13 *jejich vydavatele* — Jos. R. Vilímka staršího.

- 238, 18 „*latinská kuchyně*“ — lékařská, lékárnická, jež si své jídelní předpisy píše latinsky.
- 239, 1 „*Kde domov můj*“ — Karel Strakatý zpíval ve Fidlovačce J. K. Tyla 21. prosince 1834 po prvé Kde domov můj.
- 240, 14 a d. *Zbyhoň* a citáty z Rukopisu Královédvorského.
- 249, 13 *Sedmihorky* — Jan Neruda se tam také zotavoval v ústavu Dr. A. V. Šlechty, z tohoto pobytu známe čtyři karikatury Jana Nerudy, kresby Fr. Kolára (viz Miloslav Novotný, *Nové podoby Jana Nerudy*, Literární noviny 1951, str. 56 d., a *Z listáře Jana Nerudy*, Praha 1932.)
- 249, 18 *munificence* — štědrost.
- 251, 8 *Zavrtala staršího* — Václava.
- 255, 2 *Pacelt* — ponecháváme Nerudovu ortografii jména, třeba nyní píšeme Paclt.
- 255, 14 *zženkylá* — zženštilá.
- 255, 27 *na bojiště* — USA tehdy bojovaly proti svým jižním otrokářským sousedům za lidská práva černochů.
- 256, 23 *polské povstání* — potlačené carským Ruskem r. 1863.
- 256, 24 *Šlesvik-Holštýn* — r. 1864 dobyt Pruskem a jeho spojencem Rakouskem na Dánsku.
- 257, 18 *kaustická otázka* — palčivá, řezavá otázka.
- 259, 10 *Wilsonka* — šicí stroj značky Wilson.
- 259, 16 „*šelma sedlák*“ — opera Ant. Dvořáka *Šelma sedlák* měla premiéru r. 1878, viz str. 58.
- 259, 21 „*panem Francem...*“ — figurka z Rubešovy humoresky *Pan amanuensis na venku*.
- 260, 33 *kláštera sv. jirského* — na Hradčanech.
- 261, 11 „*anražovaný...* z franc. enragé — zuřivý.
- 261, 30 „*ukollerovali*“ — rozdrtili po způsobu místodržitele Alexandra Kollera, pronásledovatele všeho, co se mu zdálo u nás nebezpečné pro Rakousko.
- 261, 31 *průmyslové jednotě* — t. j. *Jednotě k povzbuzení průmyslu v Čechách*, založené r. 1833.
- 262, 6 *kde jsme Šímka... navštívili* — Jan Neruda byl v Římě r. 1870 (viz *Obrazy z ciziny*).
- 263, 9 *medolínské sousoší* — sv. Anny, Lukáše a Methoděje z bílého kamene medolínu (melilithu).
- 263, 20 *Jiřího Poděbrada* vytvořil pro Dům umělců.
- 264, 7 *Neue freie* — *Neue freie Presse*.
- 264, 22 *Nožička z Krče* — veršovnícký pseudonymní spolupracovník *Humoristických listů*, snad J. B. Pichl, viz pozn. k str. 342, 30; zajímavý výklad o tomto jménu má Fr. Ruth, *Kronika královské Prahy a obcí sousedních*, II., str.

625: Říkávají „Nožička z Krče“ o někom, kdo vyplácí „hotovými“. Nožička býval justiciár panský zde (t. j. v Krči) a pak v Michli, jenž pro nepoctivost potom zemřel v trestnici u sv. Václava. Toho však pořekadlo ono se netýká; jednou v letech šedesátých minulého století v pivovarní restauraci v Horní Krči byla hádka studentů českých a německých, do níž „zasáhli“ sladovníci, ulámavše „nožičky“ od stolic v zahradě.

265, 33 *leider* — německy: bohužel.

267, 36 *nolens volens* — ať chce nebo nechce.

268, 11 „*Nepsal tragedií*... Jan Neruda cituje svůj vlastní nekrolog o „otci Pěkném“ z Národních listů z 15. března 1874.

271, 11 o „*česká kvítka*“ — Jan Neruda myslí i na cyklus epigramů „Kvítí“ otce Ladislava Fr. Lad. Čelakovského.

278, 19 „*česky*“ časovějších veršů — Neruda vzpomíná autora Básní a Žižky, revolucionáře z r. 1848.

280, 25 „*hlavním dechem*“ — tak překládá Jan Neruda obvyklý termín spiritus rector (vedoucí duch).

280, 28 boj „*romantiků*“ — v 30. letech XIX. století, odboj proti klasicistické literatuře.

281, 6 *Na jeho legendě světa* — správně by mělo být: Legendě věků — Jan Neruda z ní přeložil tři básně už r. 1860 (viz Básně I.).

282, 3 *už jsme hotovy* — t. j. my „Humóry“.

282, 10 *Demokrit... o Heraklitovi* — t. zv. „smějící se filosof o vážném filosofovi, Humóry jsou ovšem „smějící se“ filosof.

284, 15 *na Ždikově* — správně by mělo být Zdíkov; Jan Neruda znal tuto pošumavskou obec ze svých zájezdů do Vlachova Březí, na Boubín a Špičák.

284, 16 *kraj statečných Chodů* — poněkud přehnáno, Zdíkov je dole u Vimperka.

285, 5 *Bellum bohemicum* — Válka česká, počátek války třicetileté.

286, 29 „*Byl*“ — Jan Neruda překládá slavné italské *Il fu*, kterým se začíná báseň Alessandra Manzoniho „Pátý květen“ na smrt Napoleonovu.

287, 2 „*aristarchickým*“ — přísně kritickým — podle starověkého řeckého filologa Aristarcha Samothráckého.

290, 19 *Měchura*, Leopold Eugen, skladatel oper, švagr Fr. Palackého; *Nejedlý* Roman, hudební skladatel a pedagog, otec Zdeňka Nejedlého; *Pihert*, Josef; *Valenta-Mělnický*, Antonín Vojtěch.

298, 15 *novým Vlčkovým dramatem*... — Lipany (1881).

- 299, 4 *vydává třetí už... sbírku* — Básně (1875), Jiskry na moři (1879), Světlou stopou (1881).
- 299, 21 *kresby a zpěvy americké* — práce ze Sládkova pobytu v USA (1868—1870).
- 302, 20 *Protichůdci* přeloženi do polštiny Ant. Zawadzským.
- 302, 23 *v anthologii ruské* — do ruštiny překládal V. B. Nebeského N. Vasiljevič Berg (1843).
- 306, 13 *almanach Krakonoš* měl od Jana Nerudy příspěvek (Nevěsta, dramatický žertík pro jednu osobu).
- 309, 23 *ekosé* (správně *écossaise*) — skotský tanec, lidově a poněmčeně zvaný šotyš.
- 310, 5 *za svým manželem* — hercem a spisovatelem Jiřím Bittnerem.
- 310, 6 *Wirsing Rudolf* (1814—1878), divadelní ředitel, zprvu v Lipsku, od r. 1864 v Praze, kde byl jmenován ředitelem německého Zemského divadla.
- 312, 1 *Žalov* — původně obec severně od Prahy, jejíž částí je Levý Hradec, staré sídlo pražských knížat.
- 316, 8 *frázovitost levice* — v říšské radě to byli Němci.
- 317, 9 *do Břetislavy* — do dnešní Bratislavy.
- 317, 18 *vyrovnání s Uhry* — došlo k němu mezi Rakouskem a Maďary r. 1867.
- 317, 18 *o smlouvě berlínské* z r. 1878, již byl ukončen boj Slovanů balkánských a Ruska za osvobození z tureckého jařma.
- 323, 11 *pronímu táboru na úpatí Řipu* — r. 1868.
- 323, 20 *deklarant* — poslanec, který podepsal deklaraci z 22. srpna 1868, v níž čeští a moravští poslanci, posílení maďarským vyrovnáním z r. 1867, žádali i pro Čechy toliko personální a nikoli reální unii s Rakouskem.
- 326, 1 *poruka* — staroslovanský a ruský právní termín, označující ručení pokrevních příbuzných a rolnických obcí za správné plnění povinností.
- 327, 1 *Monumenta...* — Památky historicko-právní jižních Slovanů.
- 327, 3 *Statuta...* — Ustanovení a zákony obce a ostrova Korčuly.
- 327, 5 *Statuta...* — Ustanovení a zákony obce Splitu.
- 328, 8 *slavnosti Hlaholské* — slavnosti pěveckého spolku Hlahol.
- 328, 10 *akademii českých žurnalistů* — viz pozn. k str. 229.
- 329, 1 *jeho „Máj“* — symfonická skladba, inspirovaná Májem K. H. Máchy.
- 330, 1 *Ráz hlavních ulic* — přípravy na otevření Národního divadla.

331, 11 *v staré Křížové kapli* — u sv. Víta na Hradčanech.

333, 10 *na konci debaty adresní* — viz pozn. k str. 193.

333, 11 *bosenská okupace* — Rakousku se r. 1878 berlínským kongresem dostalo souhlasu k okupaci Bosny a Hercegoviny.

334, *motto*: citát z Nerudovy Romance o jaře 1848, otištěné původně s názvem Jaro 1848 v památníku Národ sobě a pak zařaděné do Balad a romancí (1883).

335, 8 *Jetzt Peter Faster ...* Ať se Petr Faster teď modlí, postí.

335, pozn.: *užívání hostince Steinitzského* — v t. zv. Saském domě v Mostecké ulici na Malé Straně, u Štajniců, jež Jan Neruda proslavil svou „povídkou malostranskou“ Pan Ryšánek a pan Schlegl.

336, 1 *Kateřina Podhorská* — Katinka Kometová, známá z Máchy.

336, 9 *„kalendářik lidstva“* — Jan Neruda vydal svůj soupis význačných dat, svůj Kalendářik lidstva, už r. 1876;

336, 20 *„Gewandhauskonzerty“* v Gewandhause neboli Kaufhause v ulici zvané Gewandgasse, vedoucí v Lipsku k universitní budově.

337, 7 *do klidného jejího zátiší* — v Praze, kde vyučovala zpěvu a kde zemřela r. 1889.

339, 13 *„Národ sobě“* — Fr. Ženíšek byl jedním z redaktorů této slavnostní publikace.

340 6 *na hřbitově Markském*, kde byl pochován r. 1852 i Jan Kollár.

342, 30 *opět od něho píseň* — patrně Zpěv Nožičky z Krče (Hum. listy, str. 203), kde je opravdu rázný refrén: „Na krk ti patří oprátka“; viz i pozn. k str. 264.

346, 19 *prášek Zacherlův* — Zacherlin, na hubení hmyzu, kdysi obecně užívaný.

347, 2 *triennium* — trojleté studium, předepsané tehdy pro středoškolské učitele.

348, 17 *Naučný slovník* — Jan Neruda myslí Riegrův Naučný slovník. Viz Nerudův nekrolog Josefa Sekyry ve Spisech Jana Nerudy, Divadlo II.

348, 23 *počátkem roku 1864 ... zemřel* — Jan Neruda mu napsal v Rodinné kronice nekrolog.

350, 3 *„suchý svůj chléb ...“* citát z Goethova Wilhelma Meistra.

353, 26 *Ohlasy písní slovanských* — Jan Neruda si tvoří neexistující souhrnný titul pro dva slavné „Ohlasy“ Fr. L. Čelakovského.

359, 30 *sans phrase* — francouzsky: bez fráze.

- 360, 8 *Roku 1874... v Lumíru* — otiskl Fr. Herites arabesku „Před prvním plesem“.
- 360, 13 *první, loni vydaná sbírka* — Arabesky a kresby (1880).
- 360, 14 *letos... vydá... druhou* — Z mého herbáře (1882).
- 361, 1 *Den 11. září* — na nějž bylo určeno otevření Národního divadla.
- 361, 11 *vzdor přeneblahému 12. srpnu* — kdy Národní divadlo vyhořelo.
- 364, 23 *Petr Arléř* neboli Parléř; užíval obou jmen.
- 368, 10 *mathesis pura... applicata* — matematika čistá a aplikovaná, užitá.
- 373, 1 *opereta V studni* — je to opera, ale komická a jednoaktová, proto zde užil Jan Neruda zdrobňujícího označení opereta.
- 374, 10 „*průvod*“ ... *Shakespearovy slavnosti* — 23. dubna 1864.
- 376, 1 „*fügerovskou*“ — Friedrich Heinrich Füger (1751—1818), ředitel vídeňské akademie, malíř historický a miniaturista.
- 384, 26 *da capo!* (italsky) — opakovat! (doslovně: od začátku!).
- 385, 4 *sklad Lehmannův* — obchod s obrazy Mikuláše Lehmana.

Děkuji nerudovskému kolektivu Ústavu pro českou literaturu, především Josefu Moravcovi a Karlu Polákovi, kteří mi pomáhali při komposici a kolaci této knihy, při sestavování věcných vysvětlivek a hlavně při technické úpravě její obrazové části.

Miloslav Novotný.